

Vec: Tlačová správa

Názov: Ľan spája tradičný život našich predkov a rozmanitosť rastlín

Podtatranské múzeum v Poprade realizovalo v roku 2021 interdisciplinárny projekt s názvom *Rastlina mnohých podôb alebo tradično-netradičný pohľad na ľan (1. etapa, výskumná časť)*. Predmetom výskumu bol ľan ako modelová rastlina pre bližšie poznanie interakcie tradičných kultúrnych remesiel a prírodnej rozmanitosti podhorskej a horskej krajiny. Projektové úlohy sa sústredili na rozšírenie ľanov v širšom regióne Spiša a Tatier, a zároveň na poznatky týkajúce sa pestovania, spracovania a využitia ľanu siateho.

Na Slovensku sa prirodzene vyskytuje viacero druhov ľanu, ktoré rastú v širokej škále biotopov od nížin až po vysokohorské prostredie. Terénny výskum podporený rozsiahlou revíziou celoslovenských a regionálnych herbárových zbierok odhalil šesť divorastúcich ľanov na území Spiša a Tatier (ľan konárstý, ľ. prečisťujúci, ľ. rakúsky, ľ. tenkolistý, ľ. trváci, ľ. žltý), ktoré dopĺňa ešte pestovaný a občas splnievajúci ľan siaty. Niektoré ľany sú vzácne a patria do skupiny ohrozených rastlín, pričom na viaceré lokality s ich prítomnosťou nás upozorňujú už len historické zbery profesionálnych alebo amatérskych botanikov. Väčšinu zástupcov však môžeme pozorovať pri potulkách za prírodnými krásami regiónu. Ako však naznačuje meno ľanu žltého, nie všetky majú modro-fialové sfarbenie korunných lupienkov.

Ľan siaty, nazývaný aj kultúrny ľan, môžeme rozdeliť z hospodárskeho hľadiska na tri druhy a to ľan priadny, olejnopriadny a olejný. V rámci tradičnej výroby ľanového plátna sa uplatňovalo hlavne pestovanie ľanu siateho – priadneho. Počas etnologického výskumu realizovaného vo vybraných obciach na Spiši, Zamagurí, Liptove a v Podtatranskom regióne, sme však jeho pestovanie na účely výroby textilu zachytili len v jednom prípade. V obci Oľšavica ležiacej v Levočských vrchoch sa tejto technickej plodine detailne venuje pán Ing. Marek Rusiňák. Jeho vedomosti a zručnosť spracovať ľan až do finálnej podoby (tzn. výroby odevu) sú na Slovensku veľkou vzácnosťou. Vo viacerých obciach sa nám však podarilo z rozprávania respondentov zaznamenať originálne pracovné postupy, miestne názvy a rôzne tradície viazané na ľan siaty, ktorý bol hlavne v minulosti považovaný za dôležitú kultúrnu rastlinu. V rámci výskumu sme nevynechali ani subjekty pestujúce ľan na netextilné účely. V súčasnosti sa používa ako cenný rastlinný materiál, napr. na výrobu ľanového oleja (obec Hozelec) alebo na dekoračné účely (obec Osturňa). Aj týmto spôsobom ďakujeme všetkým zúčastneným respondentom za odovzdanie svojich skúseností a zdieľanie cenných spomienok. Ich výpovede sa stali dôležitým krokom potrebným pre zachovanie takmer zabudnutej časti ľudovej kultúry v oblasti Spiša a severovýchodného Slovenska.

Kombinácia botanického a etnologického prístupu bola vhodným nástrojom ako komplexnejšie uchopiť niektoré aspekty poznania a využívania rastlín. Počas obdobia riešenia projektu sme pripravili niekoľko popularizačných a odborných príspevkov, ktoré rôznym spôsobom upozorňujú na rozmanitosť rastlinnej ríše a tradičný spôsob života našich predkov.

Projekt z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia.

Autori: Ing. Michal Slezák, PhD. (botanik), Mgr. Elena Bekešová (etnologička)